

Cilt: 6, Sayı: 11, Ocak 2018 / Volume: 6, Issue: 11, January 2018

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE KÖY ENSİTÜLERİ

Village Institutes in Turkish Education System

Ali GÜRSEL*

ÖZ

20. yüzyılın ilk yarısında, Türkiye’de dünyayı şaşırtan iki büyük mücadele örneği verilmiştir. Bu iki önemli olaydan biri, çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet yönetimine olanak sağlayan, Ulusal Bağımsızlık ve Kurtuluş Savaşıdır (1919-1923). İkincisi de savaş sonrasında kurulan yeni devletin kısa sürede gelişip ilerlemesini etkileyecek, ülkeyi ve ulusu uygarlık mücadelesinde daha yüksek seviyelere taşıyacak yeni bir eğitim ve kalkınma seferberliği olan Köy Enstitüleri hareketidir.

Köy Enstitülerinin, Cumhuriyet tarihindeki toplumsal değişiklikleri etkilemesi ve bu etkilerin günümüze yansımaları önemlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında okuma yazma bilen % 5 civarındaydı. Anadolu’nun büyük kısmı eğitimsiz, okulsuz ve öğretmensizdi. İşte köy enstitüleri bu açığı ve olumsuzluğu gidermenin tek çaresi olarak, tümü ile yerli bir eğitim, üretim ve çağdaşlaşma süreci olarak Türkiye Cumhuriyetinin geleceği açısından da çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, Köy Enstitüleri, Anadolu

ABSTRACT

In the second half of the twentieth century two striking development happened in Turkey. The one of them is after the decadency of Ottoman Empire constructing a new nation by National Independence War (1919-1923). The second one is establishing Village Institutes just after the war to speed up development of a new nation by focusing on education.

In the first years of Republic, literacy rate was approximately 5 per cent which most of people in Anatolia were non-educated and there were no schools and teachers at those times. In order to change this picture, Village institutes have been played a great role in creating productive and modern Turkish Republic by focusing local education.

Keywords: Turkish Republic, Village Institutes, Anatolia

Makalenin Geliş ve Kabul Tarihi.: 04.01.2018-20.01.2018

Giriş

Türk toplumu özellikle 18. yüzyılın ortalarından beri Batı uygarlığına katılma çabaları içerisinde. İslam kültür evreninden ayrılıp, batı kültür evrenine dahil olmaya uğraşmaktadır. Türk toplumunu kendi kültür evrenini değiştirmeye yeryüzü ölçüğündeki tarihsel gelişmeler zorlamıştır. Bu, Orta Çağ'dan beri süregelen değişimlerin ve dönüşümlerin sonucu olarak, ortaya çıkan bir çağ değişimi olmuştur. Tanzimat düzenlemeleri sayesinde gerçekleşen belli ölçüdeki ilerlemeler ve bu ilerlemelere bağlı olarak ortaya çıkan bütünleşme çabaları, birtakım gelişmeler nedeniyle bir süre duraksama ve engellemelere uğramıştır ve Türk toplumunun Orta Çağ anlayışından tamamen kurtulması mümkün olmamıştır (Gökberk, 1983:284).

Duraksamaları aşır, Türk toplumuna, onu Orta Çağ'dan kesin olarak ayıracak adımları attıran Mustafa Kemal Atatürk olacaktır. Her yenileşme hareketinin başarısının eğitim alanındaki başarıya bağlı olduğu açıktır. Kalkınmanın bilim ve aklın önderliğinde gerçekleşeceğine inanan Atatürk'ün milli eğitime büyük önem vermesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

Geniş halk kitlelerinin, modern eğitim teknolojilerinin sağladığı imkânlarla büyük bir hızla ve verimli bir biçimde eğitilmeleri bir zorunluluktur. Dolayısıyla hayata geçirilen devrimlerin ilerlemenin önündeki engelleri ortadan kaldırması gerekiyordu. Bu konuda Japon Çağdaşlaşması sürecindeki deneyimlere dikkat ettiğimizde çağdaşlaşma girişimlerinin her şeyden önce eğitime verilen önemle kendini gösterdiğini görürüz. Örneğin bu süreçte Japonlar milli eğitime en temel önceliği vermişler ve eğitim alanındaki yirminci yüzyıl hamlelerinin altında bu öncelik yatmaktadır. (Gökberk, 1983:326).

Çağdaş kültürün aydınlığını toplumun en geniş tabanı olan köylüye kadar ulaştırma düşüncesiyle kurulan ve işe yaradıklarını uzun sürmeyen bir uygulamada kanıtlayan Köy Enstitüleri, Atatürk'ün ölümünden sonra kurulmuştur. Bu enstitüler onun sağlığında kurulan köy öğretmen okullarının geliştirilmiş biçimleridir. Bu eğitim kurumları Atatürk devrimlerinin tamamlayıcı unsurlarıdır.

“Köylüler efendimizdir” diyen eylem ilkeleri arasında “halkçılık” bulunan Atatürk'ün çağdaş kültürün unsurlarını köylüye ulaştırması pek doğaldır. Çünkü aydınlarımızın dünya görüşünün baş özelliklerinden biri de akılcı kültürel değerlerini bilim-teknik aracılığı ile olabildiğince ülkenin en ucra bölgelerine kadar götürülmektedir.

Türkiye'de 20. yüzyılın ilk yarısında dünyayı şaşırta iki büyük savaşın örneği verildi. Bu iki önemli olaydan biri, çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğundan yeni bir cumhuriyet yaratan ulusal bağımsızlık ve kurtuluş savaşımızdı (1919-1923). İkincisi de savaştan sonra kurulan yeni devletin kısa sürede gelişip ilerlemesini etkileyecek, yerli bir eğitim ve kalkınma seferberliği olan Köy Enstitüleri hareketidir (1935-1946) (Türkoğlu, 1993:13).

Türkiye'nin kendi insan gücü ve olanakları ile yaşadığı bu ikinci savaşın örneği bütün dünyanın ilgisini çekiyor, ünlü eğitimcileri şaşırıyordu. 1924'de ülkemize gelen Amerikalı John Dewey, “Türkiye'nin Köy Enstitüleri hayalindeki

okullardır” demekten kendisini alamıyor, bir diğer Amerikalı Fay Kirby ise Tonguç’un özgün görüşlerini takdirle karşılıyordu (Türkoğlu, 1993:14).

Avrupalı eğitimciler bu başarılarından övgüyle söz ederlerken, Tonguç ise "Enstitüleri" ile İsviçre'deki "Pedagoji Ansiklopedisinde" yer alıyordu. Uluslararası çevrelerde takdirle izlenen Türkiye Cumhuriyeti'ndeki "Köy Enstitüleri" uygulaması UNESCO tarafından da sahipleniliyor ve gelişmekte olan ülkelere bir model olarak öneriliyordu. Çünkü bu programın öncelikli yaklaşımını uygarlık ögesi oluşturuyordu. Köy Enstitülerinin temel felsefesi olanaksızlıkların ortamında kendi uygar ortamını yaratmaktı. Bu çerçevede Tonguç'un yaklaşımı aynı zamanda Köy Enstitülerinin uygarlık kavramı ile olan ilişkisini de ortaya koyuyordu. Tonguç'a göre eğitim kurumu kendi uygarlığını yaratmalı ve yarattığı uygarlığın araç ve donanımıyla uyumlu olmalıdır. Çünkü uygar olmayan ortamlarda yapılan eğitim, toplumu ve insanları değiştiremez.

Bu enstitüler Türk, öğretmen ve aydınların birlikte çalışmasından ve toplumun gücünden doğmuş tam anlamıyla ulusal kurumlardır.

Eğitim kurumlarının giderleri ise yine üretime yönelik iş ilkesi çerçevesinde sistemin temelinde yine kendileri tarafından karşılanıyordu. Ayrıca enstitüler sınıf, ırk ve etnik kökenin yarattığı farklılıkları çok yönlü ve niteliği yüksek bir eğitim ile azaltmayı amaçlıyorlardı.

Tonguç’un bu enstitüleri adeta bir Prometheus gibi çakmağa çakan gözlerdeki perdeyi kaldıran birer eğitim kurumlarıdır. (Türkoğlu, 1993:21).

KÖY ENSTİTÜLERİ

Türkiye’de Köy enstitülerinin tarihsel kökleri Tanzimat'a kadar uzanmaktadır. Tuna valisi Mithat Paşa'nın 1860 yılında kurduğu ıslahhaneler yoksul çocuklar için mesleki ve teknik okul eğitimciliğimizin öncüsü sayılabilir. 1869'da Maarif Nazırı Safet Paşa'nın, Fransa'dan getirttiği Milli Eğitim Temel Kanunu ile her köye okul açılması zorunluluğu, yine takip eden yıllarda 1876 tarihli Kânün-i Esâsi ile ilköğretim zorunluluğunun tüm halk (tebaa) kapsıyor oluşu bu öncülüğün göstergeleridir diyebiliriz. Fakat bu dönemde yeteri kadar amaca hizmet edemedi. 1848 tarihinde tarım ve teknik okulları açılmıştı, ancak bu okulların da yeteri kadar köye adım attıklarını söyleyemeyiz. 1869 tarihli Nizamname (Altunya, 1990:82) öğretmen okulları için çok güzel düzenlemeler getirmiştir. Ancak tüm bu okulların 1900'e kadar çağdaş eğitim ilkesiyle yakın bir ilişkisi görülmemekle birlikte, Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminin öncülleri sayabiliriz.

II. Meşrutiyet dönemi köye yönelişin ilginç örneklerine sahne olmuştur. Çoğu düşünce düzeyinde kalsa bile Satı Bey, Ethem Nejat, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun köye okul yapımı konusunda önemli çalışmaları olmuştur (Altunya, 1990:83). 1914 yılında Darüleytamların kuruluşunu da bu arada anmak gerekmektedir. Köye eğitim tasarısı ile Mahir Efendi ve Zeki Bey köy enstitülerine giden yolu aydınlatmışlardır. Yine bu uğurda 1921'de Fuat Gündüzalp köye yönelik eğitimin özelliklerine değinerek köy öğretmen okulları açılmasını önermiştir.

Zannedildiği gibi köye eğitimin öncüsü ne 1924'deki John Dewey ne de 1935 mahalle mektebi açılmasını öneren Halil Fikret Kana'dır (Altunya, 1990:84).

1926 yılında Maarif Teşkilatına dair kanun ile 1927 yılında yine Köy Mektepleri Müfredat programları yayınlanırken 1933 yılında Kayseri'de 3 yıllık Köy Muallim Mektebi açılmıştır(Altunya, 1990:86).

1929 Dünya Ekonomik Krizi, 1930 çok partili hayata geçiş deneyiminin olumsuz sonuçları köye, köylüye yönelik bu hizmetlere bir ara vermiştir.

1936-1937 öğretim yılında Eskişehir Çiftelerde devlet çiftliğinde ilk öğretmen kursu açılmıştır. 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri kanunu kabul edilmiştir (Turan, 1999, s.39.). 19 Haziran 1942 tarihinde 4247 sayılı yasa ile Köy Enstitüleri ve Teşkilat yasası çıkarılmıştır (Turan, 1999:38-39).

1933 yılında köy koşullarına uyum sağlayacak köyde başarılı olacak öğretmen yetiştirme sorunu ilk kez Dr. Reşit Galibin Bakanlığı döneminde gündeme alınmıştır. Çeşitli kuruluşların başkanlığından oluşan bir kurul olan Talim ve Terbiye Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul, yalnız köylünün inançlarını işleyen, toplumsal kurumlarını etkileyen bir öğretmen tipinden ziyade, köylün yönünü ve ekonomik hayatını değiştiren, köylünün sosyal hayatında etkili olan, cumhuriyet yasalarına uyumlu, tarımla uğraşan ve pazarlamayı bilen bir öğretmen tipi yaratma amacındaydı. Bu proje 1936 yılında Köy Öğretmenleri Projesi olarak ele alınmıştır (Turan, 1999:87).

19 Haziran 1942 günü 4274 sayılı yasa ile "Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu" çıkarılarak, Köy Enstitüsü sistemi tüm ayrıntıları ile düzenlenmiştir.

Yine 1942 yılında Hasanoğlan Köy Enstitüsünde, Köy Enstitülerine öğretmen, yönetici, denetmen ve köy araştırmacısı yetiştirmek üzere köy enstitülerinin en yetkin başarılı öğrencilerini alıp en az 3 yıl süreli bir eğitim verilmekteydi.

"Yüksek Köy Enstitüleri" açıldı. 6 yıllık bir deneme süreci sonrası Köy Enstitüleri müfredat programı 1943 yılında çıkarıldı. 1945-1954 yılları arasında "İlköğretim seferberliği" (Turan, 1999:88) ilan edildi. Gerektiğinde müfredat programında değişiklikler de yapıyordu. 1950'den sonra Kız-Erkek öğrencilerin okulları birbirinden ayrıldı.

1954 tarihi 6234 sayılı yasa ile köy enstitüleri ilk öğretmen okullarına dönüştürüldü (Gedikoğlu, 1971:140).

Köy Enstitüleri'nin ekonomik sorunları, üretici eğitim anlayışı ile çözülmüştür. Döner sermaye sandıkları kurularak birçok mal ve hizmeti kendileri üretip ticareti sağlanmıştır. Köy Enstitüleri'nin getirdiği başka bir yenilik de kooperatifçilik sistemiydi, bununla birçok ihtiyaçlarını kendileri karşıyorlardı (Özsoy, 1990:50).

KÖY ENSTİTÜLERİNİN PROGRAMLARI

Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı yasa ile kurulmuştur. İlk programları 1943 yılında yayımlanmıştır. Daha sonraları bu programlarda gerekli değişiklikler yapılmıştır. 1948 yılında ise Köy Enstitüleri hazırlık sınıfı geçici Öğretim ve Köy Enstitüleri programı hazırlanmıştır (Özsoy, 1990:51).

Köy Öğretmenlerinin Eğitimi: Köy Enstitülerinin gelişim programlarına baktığımızda ilk defa program geliştirme işleri 1936 yılında Eskişehir’de ilk defa başlamıştır ilk öğretmen kursu burada açılmıştır. Kurs, M.E.B ile Tarım Bakanlığının işbirliği ile oluşturulmuş; Askerlikte çavuş ve onbaşılığa kadar yükselmiş başarılı köy çocukları bu kurslara dahil edilmiştir. Kurslar genellikle yaz aylarında veriliyor ve 5 aylık bir süreyi kapsıyordu. Daha sonra bu öğretmenler bölgenin köy okullarına belirtici olarak atanıyorlardı. Öğretmenler kümeler şeklinde ve başlarında gezici bir başöğretmen eşliğinde çalışıyorlardı. Öğretmenlerin eğitimdeki bazı eksiklikleri de bu gezici başöğretmen tarafından gideriliyordu(Özsoy, 1990:52).

Köy Öğretmen Okulları: İlk öğretmen kurslarının başarılı olması sonrası Milli Eğitim ve Tarım bakanlıkları projeyi genişleterek 11. 06. 1937 tarih 3238 sayılı yasa ile Köy Öğretmenleri Yasasını çıkartmışlardır. Böylece Köy Enstitüleri deneme devresi de başlamıştır. Yine 1939 tarih 3704 sayılı Köy Öğretmen Kursları Yasasıyla, Köy Öğretmen Okullarının idaresine dair kanunla Köy Öğretmen Okulları yasalaştırılmıştır (Özsoy, 1990:53).

Köy Enstitülerinin temeli olan Köy Öğretmen okulları 1937 İzmir-Kızılcılu, Eskişehir-Mahmudiye, 1938’de Edirne-Kepirtepe ve 1939’da ise Kastamonu-Gölköy olarak açılmıştır. Bu okullar açılırken belirlenmiş bir programları yoktu. Programlar bakanlığın gönderdiği genelgeler doğrultusunda okullardaki öğretmenler kurulları tarafından oluşturuluyordu (Özsoy, 1990:58-59) ve genellikle genel bilgi, tarım, teknik alanlar ve iş kolları ile ilgiliydi. Kültür dersleri yanında tarım, demircilik, inşaatçılık, marangozluk dersleri de uygulanıyordu. Köy Öğretmen okullarının programlarında farklılıklar da vardı.

Köy Enstitülerinin Programları: Köy Enstitülerinin standart bir programı yoktu, her enstitü kendine özgü problemleri, kendine özgü yollarla çözmeyi başarabilmişlerdir. Birçok eğitimciler ve araştırmacılar bu programların farklılığına dikkat çekmişlerdir. Fakat bu farklılık okulların kurulduğu yerlerin özelliklerinden de kaynaklanıyordu. Bir enstitüde koyunculukla ilgili program uygulanırken bir diğerinde de balıkçılıkla ilgili program uygulanıyordu. Bir başka enstitüde sepetçilik öne çıkıyordu, yani bölge farklılıkları önemli oluyordu. Enstitülerin programlarında benzerlik günlük ve haftalık çalışmalarda görülmekteydi. Sabah 6 kalkış, kahvaltı-yemek, spor, öğle yemeği, 8’den 17’ye kadar devam etmekteydi. Akşamları bir iki saat etütten sonra saat 10’da yatılmaktaydı. Günlük çalışma programlarında sportif hareketler, milli oyunlar, zeybekler ve halaylar genellikle uygulanıyordu.

Günlük etkinliklerin yanında genellikle her hafta sonu yapılan haftalık toplantılar vardı. Bunlar haftanın genel değerlendirmesi ile alakalıydı. Toplantıda herkes hazır bulunurdu, temizlik ve genel değerlendirme gibi konular görüşülürdü.

Tabii yine hafta sonu bir diğer konu da “eğlence eğitimi” idi; Halk türküleri, fıkralar, halaylar, şiirler, taklit ve temsiller bu eğitimde yer alıyordu. Bu eğlence programlarına okul dışından misafir konuklarda çağrılıyordu (Özsoy, 1990:59-60).

Köy Enstitülerinin gözlenen ortak özelliklerinden bir diğeri de her enstitünün kendi eğitim ortamını kurma ve geliştirme çabalarıydı. Bir enstitüde Hidro-Elektrik Santral kurma çabası öne çıkarken bir diğeri de Tren Durağı misali yapıyı öne çıkıyordu.

Enstitülerde çalışma sistemi küme sistemi şeklindeydi. Her kümenin başında bir öğretmen bulunuyordu. Enstitülerde kitap okutulması da önemli bir etkinlikti. Her bir öğrenci dönem sonuna kadar yani bir yıl içerisinde dünya klasiklerinden en az 25 tanesini okumaktaydı (Özsoy, 1990:54).

Köy Enstitülerinde 5 yıllık eğitim süresi vardı, bu beş yıl içerisinde kültür dersleri 114 saat, ziraat dersleri ve çalışmaları 58 saat, teknik dersler ve çalışmalar 58 saat, 5 yıllık süreli tatiller 30 haftaydı. Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul Bilgisi, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi, Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi, İş Eğitimi, Ziraat İşletmeleri Ekonomisi ve Kooperatifçilik, Kültür dersleri olarak okutulmaktaydı.

Ziraat Ders ve Çalışmaları, Tarla ziraatı, Bahçe ziraatı, Fidancılık, Meyvecilik, Bağcılık, Sebzeçilik, Sanayi Bitkileri ziraatı, Zooteknik ziraatı, Kümes Hayvanları Bilgisi, Arıcılık, İpek Böcekçiliği, Balıkçılık ve Su Ürünleri Bilgisi. Ziraat Sanatları gibi ders ve çalışmalar

Teknik Dersler ise erkekler için Köy Demirciliği (Nalbantlık, Motorcülük), Köy Dülgerçiliği (Marangozluk), Köy Yapıcılığı, Tuğla, Kiremitçilik, Taşçılık, Kireççilik, Duvarcılık, Sıvacılık, Betonculuk; kızlar için; Köy ve El Sanatları, Dikiş-Nakış, Örgücülük ve Dokumacılıktı.

Dersler ve çalışmalar hakkında mutlak bağlantılar kurularak anlatılırdı. Köy Enstitülerinde uygulanan programlar, düzenlenen eğitim ortamları, kullanılan yöntemler bugünün çağdaş program tanımına ve program geliştirme tekniklerine eğitim ve yönetimlerimize tam da uymaktaydı.

YÜKSEK KÖY ENSTİTÜLERİ

Türk eğitim sisteminde önemli bir yere sahip bir diğer eğitim kurumu da 1942’de Ankara’da Hasanoğlu Köy Enstitüsü bünyesinde kurulan Yüksek Köy Enstitüsü’dür (Apaydın, 2000:20). “Yüksek Köy Enstitüsünün” amaçlarında Köy Enstitüsünün öğretmenlerini, bölge müfettişlerini, gezici başöğretmenleri ve bu kurumun ruhuna uygun personeli yetiştirmek vardır. Yüksek Köy Enstitülerinin kurulduğu dönemlerde Köy Enstitülerinde çalışacak öğretmen ve yönetici kısıtlılığı bulunuyordu. İşte Yüksek Köy Enstitüleri bu açığı kapatmış oluyorlardı. Yine Yüksek Köy Enstitüleri çeşitli araştırmalarda yapmaktaydı. Enstitüde eğitim süreci 3 yıldır ve her öğrenci dönem sonunda bir tez hazırlamaktaydı. Tez konuları genellikle Köy eğitimi ile ilgili konuları kapsıyordu. II. Dünya Savaşı sonra erdiğinde enstitü

öğrencileri “Köy Enstitüleri” diye yılda 4 kez yayınlanan bir dergi de çıkartmışlardı. Bu dergiden 8 sayı çıkmıştır (Dündar, 2000:62).

Köy Enstitülerinde daha sonraları Kültür, Edebiyat, Sanat ve Roman dalında çok önemli eserler verilmiştir. Edebiyat dalında Sabahattin Eyüboğlu, Müzik dalında Ruhi Su, tiyatrodaki Mahir Cenova-Ulvi Uras bunlardan bazılarıdır(Dündar, 2000:67). Vedat Günyol Fransızca’yı Köy Öğrencilerine tanıştırmıştır, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Mahmut Makal gibi şöhretler Köy Enstitüsü Dergisinde önemli eserler vermişlerdir. Bu yazarlar daha sonraları da Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olmuşlardır.

DIŞ BASINDA KÖY ENSTİTÜLERİ

Köy Enstitüleri yabancı eğitimciler tarafından da araştırma konusu olmuştur. Enstitülerin çağdaş eğitime dünya ölçüsünde yenilikler getireceği kanısına varılmıştır. Amerikalı ünlü John Dewey, Köy Enstitüleri için “Hayalimdeki okullar Türkiye’de kurulmuştur” (Arayıcı, 1999:248) demektedir. Yine bir diğer Amerikalı eğitimci Dick Kerman, Köy Enstitülerinin eşsiz bir buluş olduğunu ifade etmiştir (Türkoğlu, 1993:14). İsviçre’de A.G Veslag-Bern yayınevini “Lexion der pedagoji Ansiklopedisi” adlı eserinde İsmail Hakkı Tonguç’un Türk eğitim sistemine çok büyük katkı sağladığını ülke gerçeklerine uygun olarak kurduğu bu enstitülerden alınan sonuçları ve enstitünün özgün yanları anlatılmaktadır (Türkoğlu, 1993:602-603).

Yine Amerikalı eğitimci Kirby ‘de Köy Enstitüleri ve Tonguç üzerine araştırma yapan bir diğer eğitimcidir. Columbia Üniversitesinde doktora tezi olarak sunduğu Türkiye’deki Köy Enstitüsü çalışmasının batılı eğitimcilerin fikir ve sistemlerinin bir benzeri olmadığını, tamamen Türkiye’nin kendi özgün koşullarını yansıttığı ve hatta 2. Mahmut’tan bu yana yapılan araştırmaların hiçbir politik çıkar gözetilmediğini vurgulamaktadır.

Bir diğer görüş Hamburg Üniversitesi’nden Alman eğitimci Hausmann’a aittir. Avrupa örneklerine göre yön saptama çabalarını sürdürürken Türkiye kendi koşullarına uygun yolu bulmuştur. Köyün eğitim ile değiştirilmesi düşüncesinin bütünleştirici ögesi tümüyle Türk kökenlidir. Bu niteliği ile yüzyılımızın eğitimine Türkiye’nin katkısıdır (www.ankara.edu.tr, 05.12.2012). 1940’lı yıllarda Köy Enstitüleri programı UNESCO tarafından da model olarak gösterilmiştir (www.elyadal.org/pivolka/17/PiVOLKA_17.pdf, 24.08.2017).

Günümüzde ise İran, Hindistan, Pakistan, Filipinler, Nikaragua, Tanzanya gibi bazı Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde bu Köy Enstitülerini programından esinlenerek çalışmalar yapılmaktadır.

KÖY ENSTİTÜLERİNİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNE KATKISI

Köy Enstitüleri sisteminin eğitim sistemine katkısı o güne kadar yalnızca eğitim ve ders kitaplarına görülen fakat geleneksel eğitimin etkisiyle okula ve sınıfa giremeyen eğitimin ilke ve yöntemlerini doğanın içinde hayata geçirmek olmuştur.

Buralarda binlerce öğretmen adayı bizzat yaşayarak öğrenmişler gittikleri okullara da bunları götürmüşlerdir (www.meb.gov.tr, 07.12.2012.).

Köy Enstitüsü kurucusu İsmail Hakkı Tonguç yazdığı eserlerinde köylerin ve köylünün güzelleşmesinde ve kalkınmasından sürekli bahsetmektedir. Köyler kalkındığında ülke kalkınmış olacaktır. Tonguç, çocukta yaratıcılık konusunu işlerken resim-iş dersine önem vererek resim yapma, kâğıt işleri, baskı teknikler, modelaj çalışmaları, mukavva ve ağaç işleri gibi çalışma alanlarına da yer vermiştir (Özkucur, 1990:72).

Kanadalı Fay Kirby, Köy Enstitüleri için “dünya ikinci dünya savaşına girmişken Türkiye bu okullarda barışçı bir merkez olmuş” demektedir(Erçelebi, 1970:21-23). Bu anlamda Köy Enstitüleri Türkiye’yi, Atatürk devrimlerinin Türkiye’si yapmayı hedeflemiştir. Köy çocukları eğitilerek bu okullarda eğitimin yanında ekonomik, ziraat ve kooperatifçilik alanlarında da yararlı insanlar yetiştirilmektedir. Öyle ki Enstitü öğretmenleri atandıkları köylerde kendi okullarını kendileri yapabilecek şekilde yetiştirilmişlerdir.

Enstitülerin önemli bir özelliği de ezberci, öğretmen merkezi sisteme göre değil öğrenci merkezli, yaparak, yaşayarak öğrenme sisteminin hakim olduğu eğitim öğretim ortamına sahip olmalarıdır. İş içinde eğitim yaklaşımını benimseyen Köy Enstitülerinde öğrenciler kişisel becerilerini geliştirerek bisiklet, motosiklet, motorlu Deniz araçları kullanmakta ve mandolin, flüt gibi müzik aletleri çalmakta, ulusal oyunlar oynamaktadır.

Köy yaşamının yüzyıllar boyunca oluşturduğu imece geleneği modernize edilerek Köy Enstitülerinde yaşamını sürdürmektedir. Köy Enstitüleri ikinci dünya savaşı koşullarındaki çalışmaları ile 1946’ya kadar özgünlüklerini koruyabilmişlerdir. Öğretmen yetiştirme de sayı 6.000’den 20.000 okul sayısı 5.bin’den 17.bine, öğrenci sayısı 380.bin’den 1.5milyon’a ulaşmıştır. Sağlık alanında olan sayı 9.bine yükselmiştir (Başaran, 1990:7-8).

1940-1946 yılları döneminde 750bin fidan 150bin büyük inşaat, 60 kişilik 210 öğretmen evi, çok sayıda okul, samanlık, tarım deposu ve 100km yol yapılmıştır. Enstitülerde 1308 kadın, 15943 erkek binlerce büyük ve küçükbaş hayvan yetiştirmiş. Enstitülerde önemli birçok şair, yazar, romancı, müzikçi ve tiyatrocu yetişmiştir. Sağlık konusu da ihmal edilmeyerek Hasanoğlan Köy Enstitüsünde 60 yataklı bir dispanser yaptırılmıştır. Sağlık kolları dört enstitüde çalışmaya başlamıştır(Altunya, 2002:48). Bu okullara eşitlikçi, özgün, demokratik ve her türlü eşitsizliği, ırkçılığı ve mezhepçiliği reddeden bir yapıya sahiptir.

Köy Enstitülerindeki eğitim akademik uygulamaları ile teknik malzemelerin bir bileşimi idi. Burada yaparak, uygulayarak öğrenmek esastı (Türk, 2002:34).

Sonuç olarak Köy Enstitüleri köy çocukları için fırsat eşitliği yaratmış, köyden çıkmadan köylü çocuklara eğitim imkânları sağlamış yerel önderlikler belirten çevre köyler hakkında önemli bilgiler vermiş, önemli şair ve yazarlar yetiştirmiştir. Köy Enstitüleri ile birlikte ekonomik ve toplumsal kalkınma

hedeflenmiş (Geray, 1969:100) ve Türk köylüsünün üyelerindeki bilgisizlik ve cahillik örtüsü kaldırılmaya çalışılmıştır.

Köy Enstitülerinin kuruldukları çevrede doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik, kültürel ve toplumsal anlamda olumlu etkileri olmuştur. Buldukları ya da kuruldukları yörelere yeni üretim yöntemleri, yeni ürün ve pazar olanağı getirmişlerdir (Akyüz, 1997:437).

Köy Enstitüleri on yıllık bir zaman dilimi içinde uygulanmış olmasına ve silinip gitmesi için büyük çabalar harcanmasına karşın arkada derin izler bırakmıştır. Çünkü bu okullar direkt olarak halka, köye, köylüye, çağdaşlığa ve uygarlığa hizmet ediyordu.

SONUÇ

Eğitim sorunu ülkemiz tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Özellikle Osmanlıda II. Meşrutiyet'ten sonra ele alınmış mevcut sistemin ve öğretmenlerin yeterli olmadıkları eğitim sisteminde aksayan yönlerin bulunduğu ortak görüşlerdir. Eğitim ile yapılmak istenen olay her zaman yeni bir nesil yetiştirmek olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra eğitim kurumlarının, özellikle de köylerde eğitimin yaygınlaştırılmasının nedeni ülke nüfusunun büyük bir kısmının köylerde yaşıyor olmasındandır.

Cumhuriyet hükümetleri, köylünün eğitimi konusuna büyük önem vermişler ve bu sorunu çözmek için büyük çabalar harcamışlardır. İşte Köy Enstitüleri bu çabaların sonucu olmuştur. Hayata geçirilmesi düşünülen Köy Enstitüleri Okullarında okuyacak öğretmen adaylarının bizzat hayatın içinde yaşayarak köydeki gereksinimlerini yerine getirecek ağır meslek kollarında ve kültürsüzlükle mücadele edebilecek şekilde eğitilerek hayata hazırlanıp görevlendirmeleri planlaştırılmıştır. Bu plan gerçekleştirilirken geleneksel eğitim modeli değil, bunun yerine modern yani öğrencinin merkezde olduğu eğitim modeli ön plana alınmıştır. Bu planla dünyanın ihtiyacı olan ama Türkiye'ye özgü bir sistem seçilmiş ve laik bir şekilde bilim yoluna gidilmiştir.

Köy Enstitülerine duyulan ihtiyacın temel sebebi yetersiz olan öğretmen kurumlarının işlevsizliği, öğretmenlerin köy koşullarında yetişmemiş olmaları, köylüyü benimseyecek, köy çocuklarının eğitimine öncelik verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi ve eğitim kurumlarının kurulmasını sağlamaktır. Kırsaldan başlayarak iş içerisinde eğitim ile köyü, köylüyü çağdaşlaştırmak esas hedeftir.

Köy Enstitülerinde 3 öğretim programı uygulanmaktaydı, bu programların her biri birbirinden farklıydı. 1943 öğretim programıyla genel kültür derslerine, tarım dersleri uygulamalarına, sanat derslerine ve atölye çalışmalarına geniş bir yer ayrılmıştır. Enstitülerin amacına uygun bir şekilde bir diğer özelliği de beden eğitimi, müzik, resim-iş, oyun gezi, inceleme ve serbest okuma alanlarında öğrencilere sınıf içinde ve dışında geniş imkânlar sağlamış olmalarıdır. Sağlıklı, ruhsal bakımdan yapıcı, yaratıcı ve özverili olarak yetiştirilmeleri de bu programın amaçları arasındaydı.

Köy Enstitülerinde 2. öğretim programı 1947'de Enstitülerde uygulanan dersler hakkında önemli ve büyük değişiklikler getirmiştir. Genel kültür, tarım, sanat gibi bazı derslerin amaç ve yöntemleri üzerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Ders konuları daha akademik ve kurumsal hale getirilmiştir.

Köy Enstitülerinde 3. öğretim programı ise 1953 yılında yapılan değişikliktir ki bir kanunla Köy Enstitüleri öğretmen okulları haline getirilmiştir. Kültür dersleri klasik bir hale getirilmiş, tarım ders ve uygulamalarının saatlerinin azaltılması yoluna gidilmiş, sanat dersleri de kaldırılmıştır.

Son söz olarak Köy Enstitüleri ilerleyen süreçte bazı iç ve dış kesimlerin çok şiddetli saldırılarına maruz kalmış çok çeşitli iftiralar ile karşılaşmıştır. Dönemin iktidarı da bu asılsız isnatlara ve iddialara inanarak bu güzide okulların kapısına kilit vurdurmuştur.

KAYNAKÇA

Kitap

- Akyüz, Yahya, (1997), *Türk Eğitim Tarihi*, no:1, s.437, İstanbul.
- Altunya, Niyazi, (2002), *Köy Enstitülerinin Düşünsel Temelleri*, s.48, Ankara.
- Apaydın, Talip, (2000), *Yüksek Köy Enstitüleri*, Eğit-Der Yayınları, s.20, Ankara.
- Arayıcı, Ali, (1999), *Kemalist Dönem Türkiye'sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri*, Ceylan Yayınları, s.248, İstanbul.
- Dündar, Can, (2000), *Köy Enstitüleri*, İmge Yayınları, s.62, Ankara.
- Erçelebi, Hasan, (1970), *Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri ve Türk Eğitim Sistemine Katkıları*, s.21-23, Ankara.
- Gedikoğlu, Şevket, (1971), *Evreleri ve Getirdikleriyle Köy Enstitüleri*, s.140, Ankara.
- Turan, Şerafettin, (1999), "Türk Devrim Tarihi, Çağdaşlaşma", *Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye 10 Kasım 1938- 14 Mayıs 1950*, Bilgi Yayın Evi, Cilt.4, Birinci Bölüm, s.39, Ankara.
- Türk, Ercan, (2002), *Türk Eğitim Sistemi ve Yönetimi*, s.34, Ankara.
- Türkmenoğlu, Pakize, (1993), *Tonguç ve Enstitüleri*, Yapı Kredi Yayınları, s.13, İstanbul.
- Özkucur, Abdullah, (1990), *Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü*, Selvi Yayınları, Nisan s.72, Ankara.
- Özsoy, Yahya, (1990), *Köy Enstitüleri Programları, Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri*, Eğit-Der Yayınları, s.50, Ankara.

Dergi

Başaran, Mehmet, (1990), “Özgürleşme Eylemi Olarak Köy Enstitüleri”, *Kuruluşundan 50. Yılında Köy Enstitüleri*, Der-Eğitim Yayınları, s.7-8, Ankara.

Geray, Cevat, (1969), “Köy Kalkınması ve Tonguç”, *İmece Dergisi*, s.100.

Gökberk, Macit, (1983) “Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk”, *Atatürk Aydınlanma Felsefesi devrimler ve Atatürk*, Ezacıbaşı Vakfı Araştırma Dizisi, Teknografik Basımevi, s.284, İstanbul.

Elektronik Kaynak:

www.elyadal.org/pivolka/17/PiVOLKA_17.pdf(24.08.2017)

www.meb.gov.tr(07.12.2012)

www.ankara.edu.tr(05.12.2012)